

ARBETARSKYDDET I FINLAND

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

Helsingfors 2010

Arbetskyddet i Finland

Social- och hälsovårdsministeriets broschyrer 2010:2swe

ISBN 978-952-00-3050-6 (inh.)

ISBN 978-952-00-3051-3 (PDF)

ISSN-L 1236-2123

ISSN 1236-2123 (print)

ISSN 1797-982X (online)

URN:ISBN:978-952-00-3051-3

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3051-3>

Förlag: Social- och hälsovårdsministeriet

Bilder: Rodeo, Pixmac

Layout och tryckning: Universitetstryckeriet, Helsingfors 2010

INNEHÅLL

1	Arbetarskyddet säkrar en hälsosam och trygg arbetsmiljö	4
	Arbetsfördelningen och samarbetet mellan ministerierna	6
2	Lagstiftningen styr arbetarskyddet	7
	Tillsynslagstiftningen	8
	Arbetsplatstillsyn	9
	Marknadstillsyn	10
	Speciallagstiftning	10
3	Arbetarskyddet förutsätter samarbete	12
4	Ministeriet leder verksamheten inom arbetarskyddsförvaltningen	13
	Utvecklingsverksamheten, nätverkssamarbetet och programmen	13
5	De regionala arbetarskyddsmyndigheterna styr och övervakar	16
6	Arbetarskydd är samarbete mellan flera aktörer	18
7	Företagshälsovården skyddar och främjar hälsan	22
8	Verksamheten som upprätthåller arbetsförmågan stöder välbefinnandet i arbetet	23
9	Internationellt samarbete till förmån för arbetarskydd	24
10	Statistikuppgifter	25
	Finlands arbetsmarknad i ett nötskal	32

I Arbetarskyddet säkrar en hälsosam och trygg arbetsmiljö

Ett meningsfullt arbete där människans fysiska och psykiska samt sociala hälsa och trygghet har säkerställts är av central betydelse för hennes livskvalitet och välbefinnande. Goda förhållanden i arbetet främjar förutom personalens arbetshälsa även produktiviteten och konkurrenskraften.

I Finland omfattar arbetarskyddet inte bara säkerheten och hälsan i arbetet utan också villkoren för anställningsförhållandet, psykiskt välbefinnande, ledningens och organisationens effektivitet samt produktivitet och samarbete.

Huvudansvaret för att utveckla förhållandena i arbetet ligger hos arbetsplatserna. Enligt lagen är arbetsgivaren ansvarig för säkerheten och hälsan i arbetet. Arbetsgivaren svarar också för arbetarskyddsverksamheten och kostnaderna för åtgärder avsedda att förbättra arbetsmiljön. Också de anställda ska sörja för sin egen och sina medarbetares säkerhet. Arbetarskyddsförvaltningen, företagshälsovården och de övriga sakkunnigtjänsterna stödjer verksamheten på arbetsplatserna.

Arbetarskyddsmyndigheterna inriktar sin verksamhet på sådana frågor som är centrala med tanke på arbetshälsan. Arbetarskyddsförvaltningen samarbetar tätt med arbetsmarknadsparterna i syfte att förbättra de anställdas säkerhet, välbefinnande och hälsa samt produktions- och serviceverksamhetens resultat.

Arbetarskyddsstrategin inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde inkluderar följande insatsområden:

- att upprätthålla och främja arbets- och funktionsförmågan
- att förebygga arbetsolycksfall och yrkessjukdomar
- att förebygga sjukdomar i rörelseorganen
- att främja psykisk hälsa i arbetet
- att skapa förutsättningar för att orka arbeta
- att säkerställa en god kontroll över arbetet.

Sjukfrånvaron bland de anställda har ökat stadigt sedan mitten av 1990-talet. År 2009 utbetalades ersättning för sammanlagt cirka 15,7 miljoner sjukfrånvarodagar. Mentala problem och sjukdomar i rörelseorganen är de största orsakerna bakom såväl frånvarofrekvensen som antalet invalidpensioner. Statistiken över yrkessjukdomsfall har pekat nedåt alltsedan 1994. Nuförtiden rapporteras omkring 5 000 yrkessjukdomsfall per år. Bullerskador, hudsjukdomar och belastningssjukdomar utgör de största yrkessjukdomsgrupperna för tillfället. (Figurerna 1, 2, 3 och 4)

Fram till mitten av 1990-talet hade antalet olycksfall som drabbar löntagare på arbetsplatsen minskat med närmare hälften jämfört med 1970- och 1980-talen. Därefter stannade den positiva utvecklingen, och på den senaste tiden har antalet arbetsolycksfall ökat något. Flest arbetsolycksfall inträffar inom bygg- och industribranschen, och flest arbetsskador rapporteras inom husbyggnadsbranschen och livsmedelsindustrin (figurerna 5, 6 och 7).

Enligt preliminära uppgifter från Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund betalade man ut ersättningar till löntagare och företagare för sammanlagt cirka 150 600 arbetsskador år 2008. Med arbetsskador avses olycksfall som inträffar på arbetsplatsen och på vägen till eller från arbetet samt yrkessjukdomar och misstänkta yrkessjukdomar. År 2008 inträffade 143 983 arbetsskador bland löntagarna: 117 920 bestod av olycksfall på arbetsplatsen, 21 849 av olycksfall på vägen till eller från arbetet samt 4 212 av yrkessjukdomsfall. Sammanlagt 35 olycksfall på arbetsplatsen och 16 olycksfall på vägen till eller från arbetet ledde till döden år 2008. Därtill rapporterades 107 dödsfall till följd av yrkessjukdom, så gott som alla av dessa orsakade av asbest. Bland företagarna inträffade sammanlagt 5 920 arbetsolycksfall (figurerna 5, 8 och 9).

Målet för Europeiska unionens arbetarskyddsstrategi är att förebygga riskfaktorer i arbetet, att sammankoppla olika politiska medel, såsom lagstiftning, social dialog, åtgärder som främjar arbetarskyddet, goda praktiska exempel och ekonomiska incitament samt att skapa samarbete mellan de olika parterna för att främja arbetshälsan. Antalet allvarliga arbetsolycksfall och arbetsolycksfall med dödlig utgång är något lägre i Finland än i EU-länderna i genomsnitt. Genom målmedvetet "noll olycksfall"-tänkande arbetar Finland på att bli nummer ett i världen när det gäller att främja arbetarskyddet.

Arbetsfördelningen och samarbetet mellan ministerierna

Social- och hälsovårdsministeriet (SHM) svarar bl.a. för utvecklandet av säkerheten och hälsan i arbetet, de lagstadgade försäkringarna (arbetspensions-, olycksfalls-, trafik-, patient- och miljöskadeförsäkring) och jämställdheten mellan könen samt för beredningen av lagstiftning. Ministeriet svarar för tillsynen och utvecklingen av arbetarskyddet, utarbetandet av arbetarskyddsrelaterad lagstiftning samt för utvecklingen av företagshälsovården. Social- och hälsovårdsministeriet samarbetar tätt med bl.a. arbets- och näringsministeriet, miljöministeriet, kommunikationsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, inrikesministeriet, jord- och skogsbruksministeriet samt andra myndigheter i frågor som anknyter till arbetarskyddet.

Arbets- och näringsministeriet (ANM) ansvarar för strategin för och verkställandet av arbetspolitiken, utvecklingen av arbetslivets funktion och kvalitet samt främjandet av sysselsättningen. Till ministeriets uppgifter hör också att planera och genomföra den offentliga arbetskraftsservicen. Uppgifterna med anknytning till arbetslivet omfattar dessutom förlikning av arbetsmarknadskonflikter; säkerställande av likabehandling, en viss del av sjömansservicen samt lönegarantiärenden. Arbets- och näringsministeriet ansvarar också för styrningen och utvecklingen av civiltjänstgöringen. Ministeriet bereder och utvecklar lagstiftning med anknytning till ovan nämnda ärenden.

2 Lagstiftningen styr arbetarskyddet

Största delen av Finlands nya arbetarskyddslagstiftning bereds i Europeiska unionens institutioner på Europeiska kommissionens initiativ. Finländska sakkunniga deltar aktivt i beredningen av Europeiska unionens arbetarskyddslagstiftning. Finland strävar efter att utarbeta en modern, effektiv gemenskapslagstiftning som grundar sig på fakta och bevis.

Enligt Finlands grundlag ska den offentliga makten skydda arbetskraften. I arbetarskyddslagen fastställs att arbetsgivaren ska sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Lagen innehåller också bestämmelser om arbetstagarnas skyldigheter och arbetsgivarens och arbetstagarnas samarbete för att främja säkerheten i arbetet. Arbetarskyddslagen tillämpas på allt lönearbete och även på all annan verksamhet som kan jämföras med lönearbete.

Lagen om företagshälsovård tillämpas på arbete där arbetsgivaren ska iakttä arbetarskyddslagen. Det är arbetsgivarens skyldighet att ordna och finansiera den verksamhet som företagshälsovården och experter från olika områden genomför för att förebygga de risker och olägenheter som beror på arbetet och förhållandena i arbetet.

Arbetsavtalslagen innefattar bestämmelser om arbetsgivarens och arbetstagarens skyldigheter och rättigheter i ett anställningsförhållande. Bestämmelserna gäller till exempel diskrimineringsförbud, familjeledigheter; permittering och uppsägning eller hävande av ett arbetsavtal. I arbetsavtalslagen bestäms också om kollektivavtalens allmänt bindande verkan.

Också lagen om likabehandling och lagen om integritetsskydd i arbetslivet är allmänna lagar som gäller anställningsförhållanden. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar att dessa lagar iakttas. Däremot omfattas lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män inte av arbetarskyddsmyndigheternas tillsyn.

Arbetstidslagstiftningen utgör en separat helhet som omfattar den allmänna arbetstidslagen och arbetstidslagarna för de olika näringsgrenarna. Dessutom finns det en särskild lag om semestern. Till denna grupp av lagar

hör också lagen om studieledighet och lagen om alterneringsledighet. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar också iakttagandet av dessa lagar.

Lagen om olycksfallsförsäkring innehåller bestämmelser om arbetstagarens rätt att få ersättning för arbetsolycksfall. Arbetsgivaren är skyldig att teckna en olycksfallsförsäkring hos ett försäkringsbolag. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar att arbetsgivaren uppfyller sin försäkringsplikt. Det finns motsvarande bestämmelser om ersättning av yrkessjukdomar.

Arbetets säkerhet beror också till stor del på egenskaperna hos de maskiner och den personliga skyddsutrustning samt de övriga tekniska anordningar och kemikalier som används i arbetet. Lagen om vissa tekniska anordningars överensstämmelse med gällande krav bestämmer vilka krav som gäller tillverkarna av sådana anordningar. Lagen ställer krav på tillverkaren eller dennes representant. Med stöd av lagen har det utfärdats förordningar bland annat om maskiner, personlig skyddsutrustning och traktorer. På motsvarande sätt innehåller kemikalielagen bestämmelser som ställer krav på kemikaliетillverkarna. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar att dessa lagar iakttas.

Strafflagen innehåller ett särskilt kapitel om arbetsbrott. I lagen bestäms om straff för arbetarskyddsbrott, arbetstidsbrott, diskriminering i arbetet, ockerliknande diskriminering i arbetslivet, kränkning av en arbetstagarrepresentants rättigheter, kränkning av arbetstagares organisationsfrihet, arbetsförmedlingsbrott och anlitande av utländsk arbetskraft som saknar tillstånd. Straff kan ådömas arbetsgivaren, dennes representant eller en juridisk person. Beroende på brottet döms straffet ut antingen som böter eller som fängelse. Det strängaste straffet är högst två års fängelse.

Tillsynslagstiftningen

I lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen bestäms om arbetarskyddsmyndigheternas rättigheter och skyldigheter. Samarbetet mellan arbetsgivaren och arbetstagarna i arbetarskyddssamarbetet anordnas såsom lagen bestämmer, om arbetsplatsen inte är skyldig att följa ett samarbetsavtal som arbetsmarknadsparterna i fråga har ingått.

Arbetarskyddstillsynen består av två helheter – arbetsplatstillsyn och marknadstillsyn. Med arbetsplatstillsyn avses att man övervakar dels förhållandena på arbetsplatsen, dels att arbetsgivarna iakttar den lagstiftning som de enligt

Kollektivavtalens allmänt bindande verkan – vad innebär det?

Ett kollektivavtal är ett avtal som en eller flera arbetsgivare eller arbetsgivarföreningar sluter med en eller flera registrerade arbetstagarföreningar. Kollektivavtalen innefattar bestämmelser om villkoren för anställningsförhållanden och om förhållandena i arbetet. Ett kollektivavtal förpliktar de parter som har ingått avtalet eller som gått med på avtalet. Detta kallas för normalt bindande verkan. Om kollektivavtalet är ett riksomfattande kollektivavtal som kan anses vara representativt för branschen i fråga, är det ett allmänt bindande kollektivavtal. Kollektivavtalets allmänt bindande verkan utvidgar kollektivavtalets minimivillkor till att gälla även sådana arbetstagare som är anställda hos arbetsgivare som inte är organiserade. En icke-organiserad arbetsgivare ska följa bestämmelserna i det allmänt bindande kollektivavtalet. En särskild nämnd fastställer genom sitt beslut vilka kollektivavtal som är allmänt bindande.

bestämmelserna ska följa. Marknadstillsyn innebär att man övervakar att produkterna på marknaden uppfyller fastställda krav.

Arbetsplatstillsyn

Regionförvaltningsverkens (RFV) ansvarsområden för arbetarskydd, dvs. de regionala arbetarskyddsmyndigheterna, övervakar att arbetarskyddslagstiftningen iakttas. En arbetarskyddsinspektör har rätt att få tillträde till arbetsplatsen och inspektera den. Han eller hon har också rätt att av arbetsgivaren få de uppgifter och rapporter som behövs för tillsynen. Arbetsplatsinspektionerna anmäls på förhand, om inte en överraskningsinspektion behövs för tillsynsändamål. Varje inspektion dokumenteras i form av en inspektionsberättelse.

I sin inspektionsberättelse ger arbetarskyddsinspektören anvisningar om hur man ska förfara för att korrigera mindre brister. Vid större brister ger inspektören en uppmaning och följer också upp att denna iakttas. Vid behov kan arbetarskyddsmyndigheten fatta ett förpliktande beslut och förena det med en vitessanktion. Om det gäller en livsfarlig situation kan inspektören förbjuda att arbetet fortgår eller bestämma att den arbetsutrustning som medför fara inte får användas.

Arbetarskyddsmyndigheters beslut kan överklagas hos förvaltningsdomstolen. Om en arbetarskyddsinspektion inte har genomförts så som lagen bestämmer, kan man lämna en skriftlig anmärkning till arbetarskyddsbyrån.

Om en arbetarskyddsmyndighet misstänker att ett arbetsbrott som är straffbart enligt strafflagen har begåtts på en arbetsplats som står under myndighetens tillsyn, gör arbetarskyddsmyndigheten en anmälan om detta till polisen. Allmänna åklagaren har hand om åtalsprövningen. Arbetarskyddsmyndigheten ska höras i egenskap av sakkunnig under förundersökningen, åtalsprövningen och ännu vid domstolens muntliga behandling.

De berörda arbetsmarknadsorganisationerna övervakar att kollektivavtalen iakttas. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar att även oorganiserade arbetsgivare iakttar de kollektivavtal som är allmänt bindande. Vidare övervakar arbetarskyddsmyndigheterna iakttagandet av allmänt bindande kollektivavtal i samarbete med de arbetsgivar- och arbetstagarföreningar som ingått kollektivavtalen i fråga.

EU-medlemsländerna samarbetar sinsemellan i frågor som gäller arbetarskyddstillsyn inom EU-kommittén för ledande arbetsmiljöinspektörer (SLIC) och olika arbetsgrupper som hör under denna. Samarbetet går bland annat ut på europeiska tillsynsprojekt, möten och temadagar, ett korrespondensnätverk inom arbetarskyddsfrågor (SLIC-KSS) och inspektörsutbyte.

Marknadstillsyn

Social- och hälsovårdsministeriets arbetarskyddsavdelning fattar de beslut som gäller marknadstillsynen. Besluten gäller att förhindra eller begränsa att farliga produkter släpps ut på marknaden. I allmänhet ska man också informera Europeiska kommissionen och de övriga EU-medlemsländerna om beslut som begränsar att produkter släpps ut på marknaden. De utredningar som behövs för att motivera sådana beslut görs i allmänhet på RFV:s ansvarsområde för arbetarskydd, och behövlig information för utredningarna fås i samband med arbetsplatstillsynen. Ändring i ministeriets beslut kan sökas hos högsta förvaltningsdomstolen.

Speciallagstiftning

Lagstiftningen och myndighetsverksamheten i anslutning till den tekniska säkerheten är nära anknutna till arbetarskyddet. Arbetarskyddslagen är en allmän lag som kompletteras av speciallagar. Det finns speciallagstiftning om till exempel elsäkerhet, strålsäkerhet, tryckkärl, hissar och kemikalier. Behöriga specialmyndigheter övervakar att dessa författningar iakttas.

3 Arbetarskyddet förutsätter samarbete

Arbetarskyddssamarbetet på arbetsplatsen grundar sig oftast på samarbetsavtal mellan arbetsmarknadsorganisationerna. Lagen om tillsynen över arbetarskyddet innehåller likväl bestämmelser för sådana fall där inga avtal har ingåtts. Lagen bestämmer också vilka ärenden man inte kan komma överens om på annat sätt än vad som bestäms i lagen. Man kan inte genom avtal

- begränsa arbetarskyddsfullmäktigens rätt att få information eller avbryta farligt arbete
- begränsa arbetarskyddsfullmäktigens skydd mot uppsägning.

Arbetarskyddsfullmäktigen representerar arbetstagarna i arbetarskyddssamarbetet. Enligt lagen ska arbetstagarna bland sig utse en arbetarskyddsfullmäktig på varje arbetsplats där minst tio arbetstagare arbetar regelbundet. Arbetarskyddsfullmäktigen har rätt att få utbildning för sin uppgift, och han eller hon ska befrias från sina andra uppgifter för att ta hand om sin uppgift som arbetarskyddsfullmäktig. Arbetarskyddsfullmäktigen har rätt att av arbetsgivaren få all information som är nödvändig för skötseln av arbetarskyddsfullmäktigens uppgifter. En arbetarskyddsfullmäktig kan också avbryta farligt arbete som utförs av de arbetstagare som han eller hon representerar. Arbetarskyddschefen representerar arbetsgivaren i arbetarskyddssamarbetet, om arbetsgivaren inte själv sköter denna uppgift.

Arbetarskyddssamarbetet omfattar alla ärenden som påverkar arbetstagarnas säkerhet och hälsa och som beror på arbetet. Om ärendet gäller bara en arbetstagare ska det behandlas mellan arbetstagaren och hans eller hennes chef, men arbetarskyddsfullmäktigen har rätt att delta i behandlingen. Mer omfattande frågor behandlas i arbetarskyddskommissionen, vars medlemmar består av arbetarskyddsfullmäktigen och andra representanter utsedda av arbetstagarna samt de representanter som utsetts av arbetsgivaren.

I lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen bestäms endast om sådant samarbete på arbetsplatsen som gäller arbetarskyddet. Det finns separata lagar om deltagandesystem för personalen, till exempel lagen om samarbete inom företag.

4 Ministeriet leder verksamheten inom arbetarskydds-förvaltningen

I lagen om arbetarskyddsförvaltningen bestäms om arbetarskyddsförvaltningen och dess uppgifter. Arbetarskyddsförvaltningen i Finland består av social- och hälsovårdsministeriets arbetarskyddsavdelning och regionförvaltningsverkens (RFV) ansvarsområden för arbetarskydd. Ministeriet leder arbetarskyddsförvaltningens verksamhet, utvecklar arbetarskyddet och bereder lagstiftning. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar att lagar och föreskrifter iakttas och ger dessutom råd och anvisningar. Arbetarskyddsförvaltningen är oberoende då den utför sin tillsynsuppgift. I statens budget anvisas varje år de behövliga medlen för arbetarskyddsmyndigheternas verksamhet.

Arbetarskyddsförvaltningen sörjer för den regionala styrningen och tillsynen av arbetarskyddet under ledning av social- och hälsovårdsministeriet. RFV:s ansvarsområden för arbetarskydd lyder under ministeriet. Det finns sammanlagt fem ansvarsområden. De årliga resultatmålen för ansvarsområdena överenskomms genom resultatförhandlingar mellan ministeriet och ansvarsområdena.

RFV:s ansvarsområden för arbetarskydd svarar för utvecklingen och tillsynen av förhållandena i arbetet i sina respektive distrikt. Chefen för ansvarsområdet sörjer för att uppgifterna sköts i enlighet med de överenskomna resultatmålen.

Sammanlagt cirka 540 tjänstemän arbetar inom arbetarskyddsförvaltningen. På social- och hälsovårdministeriets arbetarskyddsavdelning finns cirka 80 tjänster och inom RFV:s ansvarsområden för arbetarskyddsuppgifter cirka 460 tjänster. Arbetarskyddsmyndigheterna har omkring 223 000 arbetsplatser under sin tillsyn. Inspektörerna genomför över 20 000 inspektioner varje år.

Utvecklingsverksamheten, nätverkssamarbetet och programmen

Förhållandena och hälsan i arbetet utvecklas i första hand på arbetsplatserna. Detta arbete stöds av forskning, utbildning, nätverkssamarbete, information och till exempel försäkringsbolagens säkerhetsarbete. Det finns alltså många parter som arbetar på riksomfattande, regional och lokal nivå för de gemensamma målsättningar som uppställts för arbetarskyddet. Samarbetet för att utveckla förhållandena i arbetet genomförs i Finland såväl genom bestående organisationer och förfaranden som via olika program, forum och projekt. Social- och hälsovårdsministeriet spelar en viktig roll i arbetet med att upprätthålla och utveckla samarbetsnätverket. Ministeriet använder sig av många olika verksamhetsformer i utvecklingsarbetet. Till de viktigaste hör Forumet för välbefinnande i arbetet, Arbetshälsoinstitutets forsknings- och utvecklingsverksamhet samt olika projekt, såsom MASTO, som strävar efter att minska arbetsoförmåga som beror på depression.

Arbetarskyddsförvaltningen samarbetar tätt med arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna. Arbetarskyddsdelegationen, som verkar på treparts-basis i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet, behandlar principiella arbetarskyddsfrågor. På motsvarande sätt har varje regionförvaltningsverks ansvarsområde för arbetarskydd en arbetarskyddsnämnd som är sammansatt på trepartsbasis. I samband med varje verksamhetsställe inom Arbetshälsoinstitutet verkar en delegation bestående av medlemmar som representerar arbetarskyddsmyndigheterna, social- och hälsovårdsmyndigheterna, de centrala arbetsmarknads- och företagargorganisationerna, närings- och befolkningsstrukturen i området samt andra centrala organisationer och sammanslutningar. Sedan början av år 2010 har delegationen till uppgift att följa förändringarna i närings- och arbetslivet i området och utifrån dessa sammanställa initiativ och förslag till åtgärder som främjar arbetarskyddet och välbefinnande i arbetet. Delegationen fungerar dessutom som ett regionalt samarbetsnätverk, som arbetar för bättre arbetshälsa och som skapar förutsättningar för att människor ska stanna längre i arbetslivet.

I Finland har man genomfört och genomför fortfarande riksomfattande program och nätverkssamarbete, där olika ministerier, arbetsmarknadsparter och andra parter medverkar i nära samarbete.

Trepartssamarbetet

Den internationella arbetsorganisationens (ILO) trepartsprincip utgör den centrala principen för arbetarskyddsförvaltningen i Finland. Trepartsprincipen innebär att, vid sidan av regeringen, även arbetsgivarnas och arbetstagarnas representanter deltar i att utforma, godkänna och genomföra arbetarskyddsrelaterade åtgärder. Detta möjliggör effektiva åtgärder som baserar sig på verkliga fakta.

De viktigaste utvecklingsåtgärderna under de senaste åren

- Utvecklingsprogrammet för arbetslivet (Tyke- och Tykes-programmet, Tyke-finansiering) 1996–
- Nationella åldersprogrammet 1998–2002
- Forsknings- och åtgärdsprogrammet "Orka arbeta" 2000–2003
- Arbetsolycksfallsprogrammet 2001–2005
- Nationella åtgärdsprogrammet för att befrämja arbetslivets dragningskraft och den yrkesaktiva befolkningens arbets- och funktionsförmåga (Veto-programmet) 2003–2007
- Forumet för välbefinnande i arbetet 2008–
- Masto-projektet 2008–

Utvecklingscentralen för teknologi och innovationer, Tekes, sporrar arbetsplatserna i Finland att utveckla arbetslivsinnovationer, produktiviteten och arbetslivets kvalitet. Tekes Tyke-finansiering utgör en fortsättning på Utvecklingsprogrammet för arbetslivet (Tykes). Forumet för välbefinnande i arbetet, som grundats av social- och hälsovårdsministeriet, samordnar arbetsmetoderna hos organisationer som främjar välbefinnande i arbetet och sprider god praxis. Syftet är att skapa nätverkssamarbete och partnerskap för att effektivisera aktiviteternas resultat och synergifördelar.

Europeiska arbetsmiljöbyrån i Bilbao i Spanien har en betydande roll i arbetarskyddssamarbetet inom Europeiska unionen som bearbetare och spridare av information om arbetarskyddet. Social- och hälsovårdsministeriet sköter i egenskap av nationell koordinator uppgifter i anslutning till arbetsmiljöbyråns verksamhet i arbetarskyddsdelegationens samarbete med olika aktörsmedlemmar.

De finländska arbetsgivarna och arbetstagarna är väl organiserade. Centralförbundet Finlands näringsliv EK representerar de privata arbetsgivarna. Arbetstagarna representeras av Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC, Tjänstemannacentralorganisationen STTK och Akava, centralorganisationen för högutbildade. Företagarna i Finland representerar både privatföretagarna och arbetsgivarföretagen. Organiseringsgraden bland arbetstagarna som omfattas av intressebevakningen är 69 %, dvs. mycket hög jämfört med de flesta andra länder.

5 De regionala arbetarskyddsmyndigheterna styr och övervakar

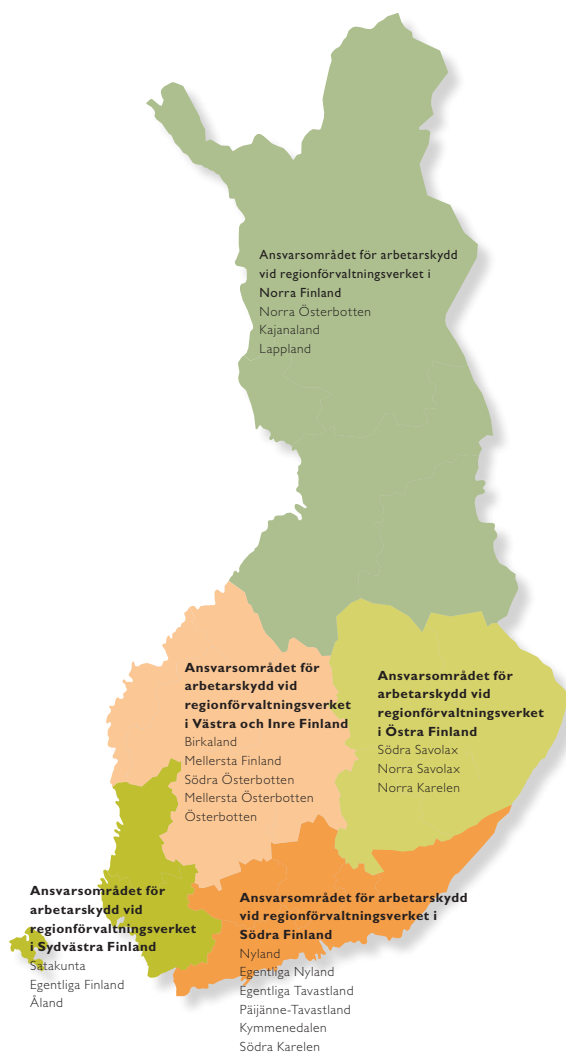
RFV:s ansvarsområden för arbetarskydd övervakar att arbetarskyddslagstiftningen iakttas på arbetsplatserna. Till deras uppgifter hör också att informera och ge råd om goda arbetarskyddslösningar. Målet med myndighetstillsynen och myndighetsstyrningen är att arbetsplatserna i allt högre grad själva börjar bedöma sina förhållanden i arbetet och vid behov vidtar åtgärder för att förbättra dem.

Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar efterlevnaden av över hundra författningar. De mest centrala av dessa är arbetarskyddslagen och de förordningar som utfärdats med stöd av denna, arbetstidslagen, semesterlagen, arbetsavtalslagen, lagen om företagshälsövård samt lagen om skydd för unga arbetstagare. Därtill undersöker arbetarskyddsmyndigheterna alla allvarliga arbetsolycksfall och yrkessjukdomar. Både arbetsgivarna och arbetstagarna kan be om råd hos arbetarskyddsmyndigheterna och begära en arbetsplatsinspektion.

Arbetarskyddsinspektörerna har rätt att besöka varje arbetsplats och andra tillsynsplatser samt att få tillgång till de handlingar som behövs för tillsynsändamål. Vid behov kan arbetarskyddsmyndigheten ålägga arbetsgivaren att korrigera de brister i arbetssäkerheten som förekommer på arbetsplatsen. Arbetarskyddsinspektörerna har tystnadsplikt om uppgifter som gäller affärshemligheter, arbetstagares hälsotillstånd och inspektionsbegäran som kommit från arbetsplatsen.

På basis av myndigheternas egna observationer och andra källor riktas tillsynen över arbetarskyddet in på de verksamhetsområden där det finns mest problem. Arbetsplatsen kan be att arbetarskyddsmyndigheten sänder en inspektör till arbetsplatsen. Inspektörerna ger också information per telefon.

Fem ansvarsområden för arbetarskydd

De som ringer har oftast frågor om arbetsavtal, lönebetalning, uppsägning, arbetstider och övertidsarbete, integritetsskydd i arbetslivet, semesterar eller kollektivavtal.

Den nationella arbetarskyddsutställningen, som grundades år 1909 i Finland, fortsätter sin verksamhet i Tammerfors. Utställningen åskådliggör och aktualiserar medvetenheten om arbetarskyddsfrågor. Den ger en bild av arbetarskyddet, arbetarskyddsförvaltningen och lagstiftningen och lockar närmare 10 000 besökare varje år. Också centrala insatsområden inom förvaltningen presenteras, liksom även nationella utvecklingsprojekt för arbetslivet, Europeiska arbetsmiljöbyråns kampanjer och god praxis inom arbetarskydd, hjälpmedel som används i arbetet, såsom skyddsutrustning, och audiovisuella inspelningar i anslutning till arbetarskydd. Arbetarskyddsutställningen medverkar i åtskilliga yrkesmässor och utställningsevenemang runtom i Finland och vid behov även utomlands.

6 Arbetarskydd är samarbete mellan flera aktörer

De viktigaste arbetarskyddsaktörerna finns på arbetsplatserna. Detta gäller både frivilligt utvecklande av förhållandena i arbetet och det arbetarskydd som baserar sig på lagstiftningen. Arbetsplatsens ledning och linjeorganisation står i nyckelposition. Arbetsgivarens och arbetstagarnas samarbete utgör en central dimension för arbetarskyddet. Arbetarskyddet på arbetsplatserna ger optimalt resultat när arbetsgivaren och arbetstagarna samarbetar för att utveckla det vidare.

Förutom arbetarskyddsförvaltningen bidrar även andra myndigheter med sin sakkunskap till arbetarskyddet och de åtgärder som behöver vidtas för att främja detsamma. Sådana myndigheter inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde är Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira, Strålsäkerhetscentralen (STUK) samt inom andra förvaltningsområden Säkerhetsteknikcentralen (Tukes), Konsumentverket och Trafiksäkerhetsverket Trafi.

Arbetshälsoinstitutet (TTL)

Arbetshälsoinstitutet är en mångvetenskaplig forsknings- och sakkunniginrättning som främjar hälsa och säkerhet i arbetet samt arbetstagarnas välbefinnande. Arbetshälsoinstitutet söker lösningar för sina kunders och arbetslivets behov genom att utnyttja forskning, utbildning, sakkunnigtjänster och informationsförmedling. Institutet har kontor på sex olika orter: Helsingfors, Kuopio, Villmanstrand, Uleåborg, Tammerfors och Åbo. Huvudkontoret ligger i Helsingfors.

Närmare information: www.ttl.fi

Arbetarskyddsfonden

Arbetarskyddsfonden finansierar sådan forsknings-, utvecklings- och informationsverksamhet som förbättrar förhållandena i arbetet och främjar säkerheten och produktiviteten i arbetsgemenskaperna. Finansiering beviljas i form av forsknings-, utvecklings- och informationsprojekt, personliga stipendier och utvecklingsbidrag för arbetsgemenskaper. Fonden finansierar enligt lag även Arbetarskyddscentralens verksamhet. Dess medel kommer från arbetsgivarnas lagstadgade olycksfallsförsäkringsavgifter. Arbetarskyddsfondens verksamhet övervakas av social- och hälsovårdsministeriet. Arbetarskyddsfonden publicerar tillsammans med Arbetarskyddscentralen tidningen Telma, som är specialiserad på utvecklingen av arbetslivet. Närmare information: www.tsr.fi

Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund (OFF)

Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund samordnar verkställandet av den lagstadgade olycksfallsförsäkringen och har i övrigt hand om många olika uppgifter. Förbundet utvecklar den lagstadgade olycksfallsförsäkringen och systemet för dess verkställande och främjar samarbetet mellan de olika parterna och detta system samt ersättningssystemets enhetlighet. Förbundet verkar som samarbetsorgan för försäkringsanstalterna, för statistik över arbetsolycksfall och yrkessjukdomar, deras orsaker och konsekvenser samt förebygger arbetsolycksfall och yrkessjukdomar. Till förbundets uppgifter hör dessutom att betala ut ersättning för arbetsolycksfall i sådana fall där arbetet i fråga inte är försäkrat. Närmare information: www.tvl.fi

Arbetarskyddscentralen

Arbetarskyddscentralen har som mål att förbättra såväl säkerheten, välbefinnandet och produktiviteten på arbetsplatserna som förutsättningarna för chefsarbete och samarbete. Verksamheten riktar sig förutom till arbetarskydds- och företagshälsovårdspersonalen även till cheferna och de förtroendevalda på arbetsplatserna. Tjänster och produkter utvecklas kontinuerligt i samarbete med kunderna och intressegrupperna. Arbetarskyddscentralen erbjuder arbetsplatserna utbildning, information, material och utvecklingstjänster och för också ett personregister över arbetarskyddspersonalen. Verksamheten finansieras i huvudsak med arbetsgivarnas olycksfallsförsäkringsavgifter via Arbetarskyddsfonden. Arbetarskyddscentralen administreras av arbetsmarknadscentralorganisationerna.

Närmare information: www.ttk.fi

Statens tekniska forskningscentral VTT

VTT är en oberoende sakkunnigorganisation som producerar högklassiga forsknings-, teknologi- och innovationstjänster som gäller risker, säkerhet och driftssäkerhet. Organisationen erbjuder mångsidiga tjänster och information till stöd för beslutsfattandet inom både den offentliga och den privata sektorn. VTT:s expertis omfattar bland annat brand-, trafik-, process- och kemikaliesäkerhet, datasäkerhet samt riskhantering av industriella och logistiska system. Utöver detta forskar VTT i åtskilliga fenomen som inverkar på säkerheten och driftssäkerheten, såsom korrosion och slitage.

Närmare information: www.vtt.fi

Finlands Standardiseringsförbund (SFS)

Finlands Standardiseringsförbund (SFS) är centralorganisationen för standardisering i Finland. Dess medlemmar består av staten och näringslivsorganisationerna. SFS styr och samordnar det nationella standardiseringsarbetet och fastställer de nationella SFS-standarderna. Förbundet ansvarar också för det nordiska och europeiska systemet för miljömärkning av produkter och tjänster.

Närmare information: www.sfs.fi

7 Företagshälsovården skyddar och främjar hälsan

Målet med företagshälsovården är att främja hälsan och säkerheten i arbetet och arbetsmiljön samt att upprätthålla arbetstagarnas arbetsförmåga. Arbetsgivaren ska anordna och bekosta förebyggande hälsovård för sina anställda. Social- och hälsovårdsministeriet, regionförvaltningsverken och arbetarskyddsmyndigheterna övervakar verkställandet av lagstiftningen om företagshälsovård. Som ersättning till arbetsgivaren betalar Folkpensionsanstalten 60 procent av kostnaderna för den företagshälsovård som denne enligt lag är skyldig att anordna.

Företagshälsovården gör arbetsplatsutredningar och bedömer riskerna på basis av dessa samt följer upp arbetstagarnas hälsotillstånd. Företagshälsovårdsläkare och företagshälsovårdare följer bland annat genom hälsokontroller upp hur arbetstagarna klarar av sitt arbete. På arbetsplatsen deltar företagshälsovården även i verksamhet som upprätthåller arbetsförmågan.

Utöver den lagstadgade företagshälsovården kan arbetsgivaren också anordna sjukvårdstjänster och andra hälsovårdstjänster. Folkpensionsanstalten ersätter arbetsgivaren för 50 procent av kostnaderna för företagshälsovården.

Arbetsgivaren kan skaffa företagshälsovårdsservicen hos en hälsocentral, anordna den själv eller tillsammans med en annan arbetsgivare eller skaffa servicen via en privat producent av hälsovårdstjänster (läkarstationer). År 2007 utnyttjade 61 % av företagen och 32 % av arbetstagarna hälsocentralernas företagshälsovårdstjänster. Sammanlagt 36 % av företagen och 48 % av arbetstagarna utnyttjade läkarstationernas tjänster. Företagshälsovårdsservicen omfattade 87 % av den sysselsatta arbetskraften år 2007.

Företagshälsovården utvecklas på trepartsbasis som en del av den allmänna social- och hälsopolitiken. De strategiska riktlinjerna för företagshälsovården är:

- att upprätthålla arbetstagarnas hälsa och arbetsförmåga
- att förbättra arbetslivets kvalitet
- att säkerställa täckande företagshälsovårdstjänster av hög kvalitet.

Dessa riktlinjer stödjer välbefinnandet i arbetet, hjälper människorna att orka arbeta och främjar jämställdheten mellan män och kvinnor.

8 Verksamheten som upprätthåller arbetsförmågan stöder välbefinnandet i arbetet

Verksamhet som upprätthåller arbetsförmågan, s.k. tyky-verksamhet, är en viktig verksamhetsform som främjar välbefinnande i arbetet. Till tyky-verksamhetens delområden på arbetsplatserna hör att främja individernas hälsa, resurser och yrkesskicklighet, att utveckla arbetet och arbetsmiljön samt att förbättra arbetsgemenskapens och arbetsorganisationens funktionsduglighet. Målet är att kunna förena människans resurser och de krav som arbetet ställer så att dessa står i balans. Tyky-verksamheten förutsätter ett gott samarbete mellan chefen, arbetstagarna och arbetsgemenskapen. Företagshälsovården och arbetarskyddsorganisationen stödjer arbetet med att upprätthålla och utveckla arbetstagarnas arbetsförmåga.

9 Internationellt samarbete till förmån för arbetarskydd

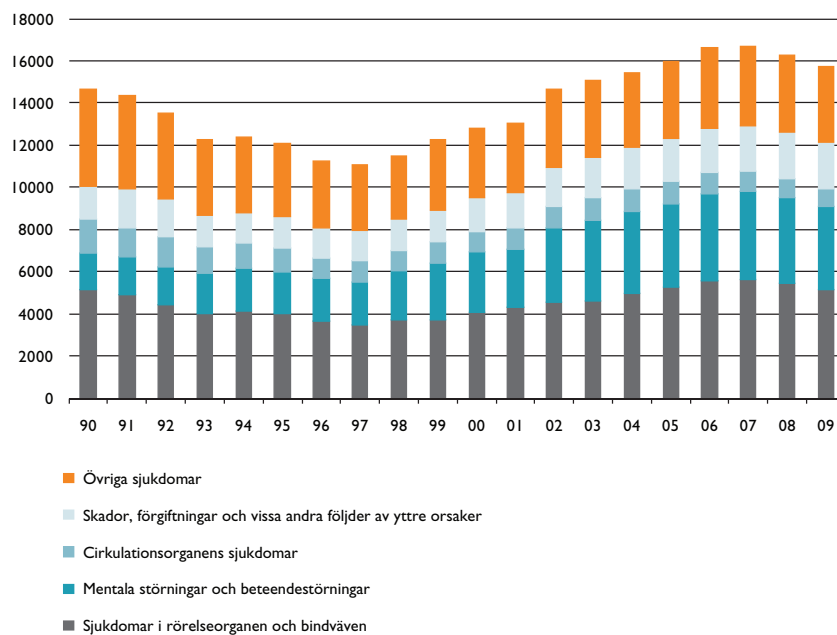
Den internationella arbetsorganisationen (ILO) har kraftigt påverkat arbetarskyddets utveckling i Finland. Finland hör till de stater som har ratificerat det största antalet ILO-konventioner. Finland har också stött ILO:s verksamhet för anständiga förhållanden i arbetet i hela världen.

Hälsa och säkerhet i arbetet hör till de viktigaste och mest avancerade delområdena inom Europeiska unionens socialpolitik i dag. Gemenskapens organ genomför lagstiftningsprojekt och samarbetar med Europeiska arbetsmiljöbyrån och Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor. Samarbetet bedrivs i form av bland annat informations-, styrnings- och förbättringsåtgärder för att främja en säker och hälsosam arbetsmiljö. Under social- och hälsovårdsministeriets ledning och i egenskap av nationell koordinator för Europeiska arbetsmiljöbyrån arbetar Finland aktivt med att påverka hälsan och säkerheten i arbetet i Finland och inom hela EU. (Europeiska unionen, 1995–2010)

Det nordiska arbetarskyddssamarbetet är livligt och mångsidigt. De nordiska länderna ingick ett ömsesidigt arbetsmiljöavtal år 1989. Till följd av den europeiska integrationen har samarbetets innehåll förändrats under de senaste decennierna. Samarbetet under Nordiska ministerrådet styrs av ett samarbetsprogram för arbetsmarknads- och arbetsmiljöområdet, där arbetsmiljö och arbetsrätt utgör centrala delområden. Programmet betonar globaliseringens betydelse för utvecklingen av arbetarskyddet och sätter upp mål för arbetsmiljösamarbetet. Ministerrådet har bestående organ som organiserar samarbetet. Utöver multilateralt samarbete medverkar de finländska myndigheterna även i bilateralt samarbete med arbetarskyddsmyndigheterna i många olika länder.

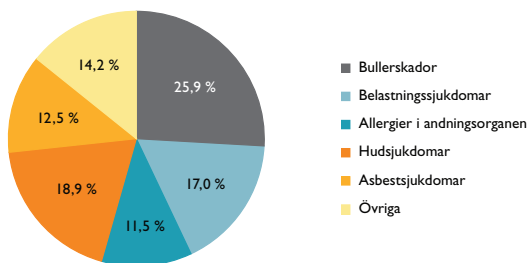
10 Statistikuppgifter

Figur 1. Antal ersatta sjukdagpenningsdagar enligt sjukdom 1990–2009.

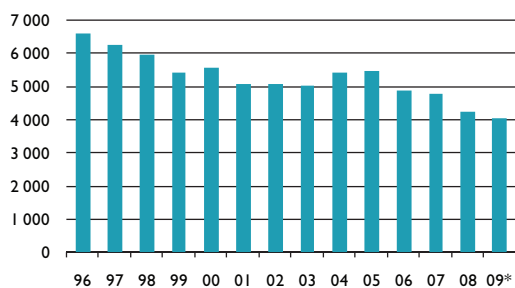
Källa: FPA.

Figur 2. Antal yrkessjukdomar enligt sjukdomsgrupp år 2007.

Källa: Arbetshälsoinstitutet, registret över arbetsrelaterade sjukdomar.

Figur 3. Löntagarnas yrkessjukdomar och misstänkta yrkessjukdomar 1996–2009.

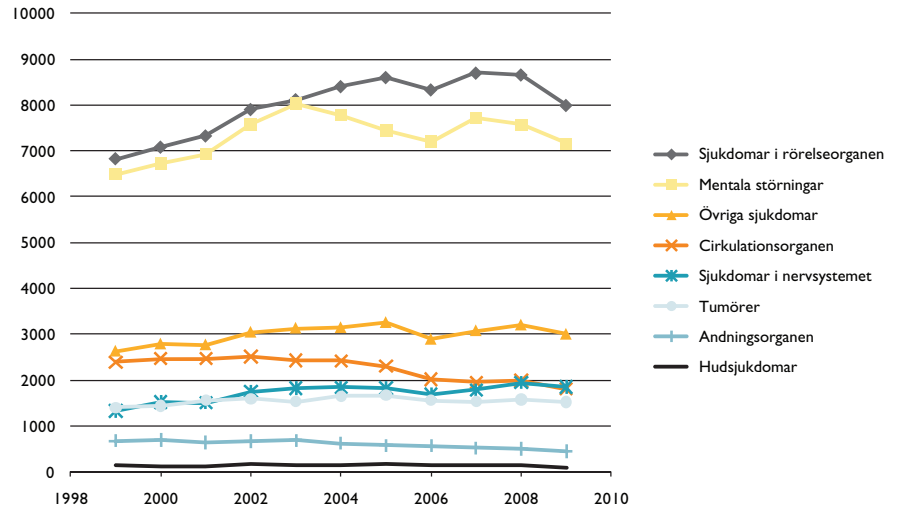

Källa: Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund

* preliminär uppgift

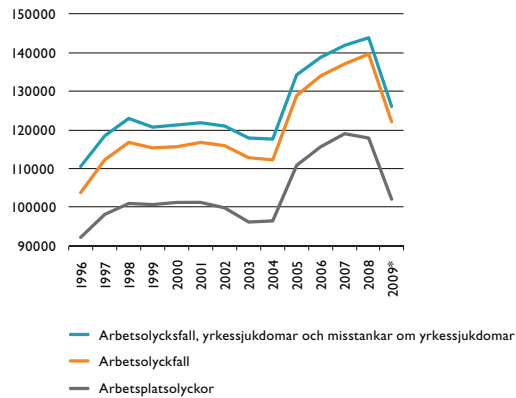
Statistiskförändring (Täky) från och med 2005

Figur 4. Antal personer som gått i invalidpension enligt sjukdom 1999–2009.

Källa: Finlands arbetspensionärer 1999–2009, Pensionsskyddscentralen, Kommunernas pensionsförsäkring, Statskontoret.

Figur 5. Löntagarnas arbetsolycksfall och yrkessjukdomar 1996–2009.

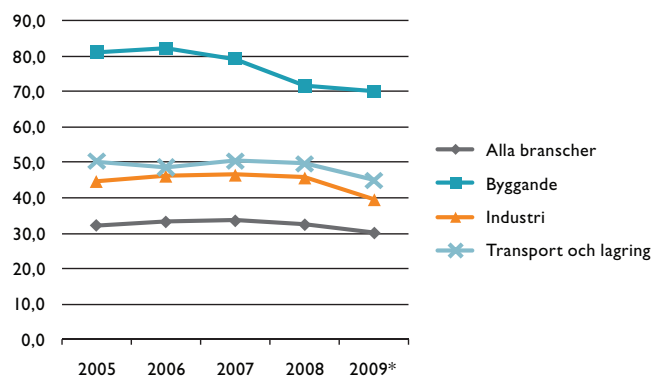

Källa: Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund

* preliminär uppgift

Statistiskförändring (Täky) från och med 2005

Figur 6. Löntagarnas arbetsolycksfallsfrekvens inom vissa branscher 2005–2009.

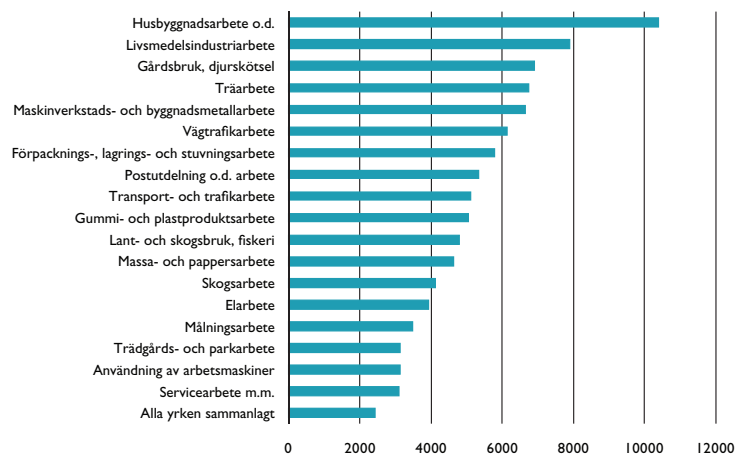

Källa: Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund

* preliminär uppgift

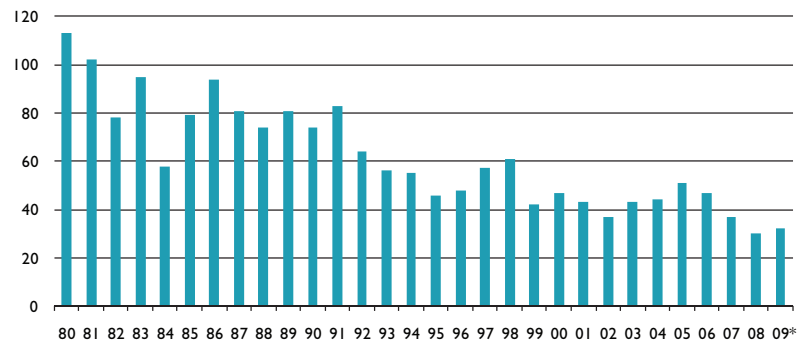
Statistiskförändring (Täky) från och med 2005

Figur 7. Löntagarnas arbetsolycksfall enligt yrke år 2008.

Källa: Statistikcentralen

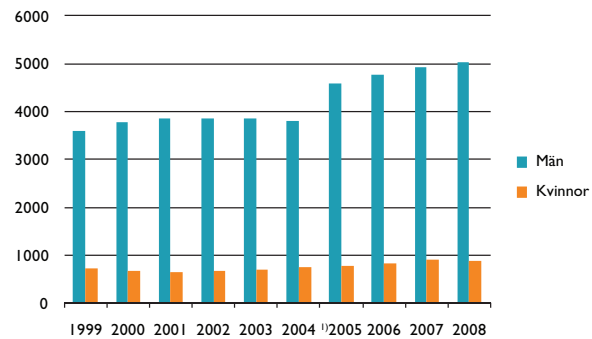
Figur 8. Löntagarnas arbetsolycksfall med dödlig utgång 1980–2009.

Källa: Statistikcentralen

* preliminär uppgift (Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund)

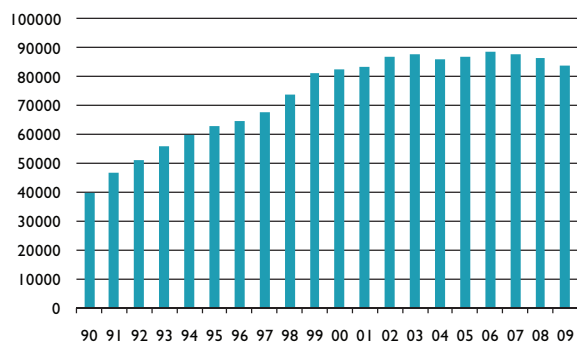
Figur 9. Företagarnas arbetsolycksfall 1999–2008.

Källa: Olycksfallsförsäkringsanstaltens förbund

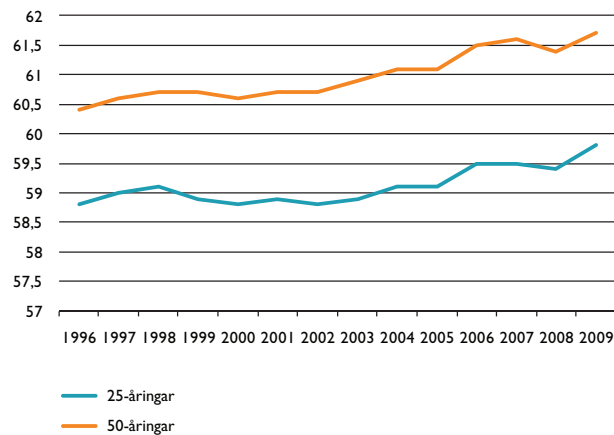
Statistiskförändring (Täky) från och med 2005

Figur 10. Antal personer som fått rehabiliteringstjänster via Folkpensionsanstalten 1990–2009.

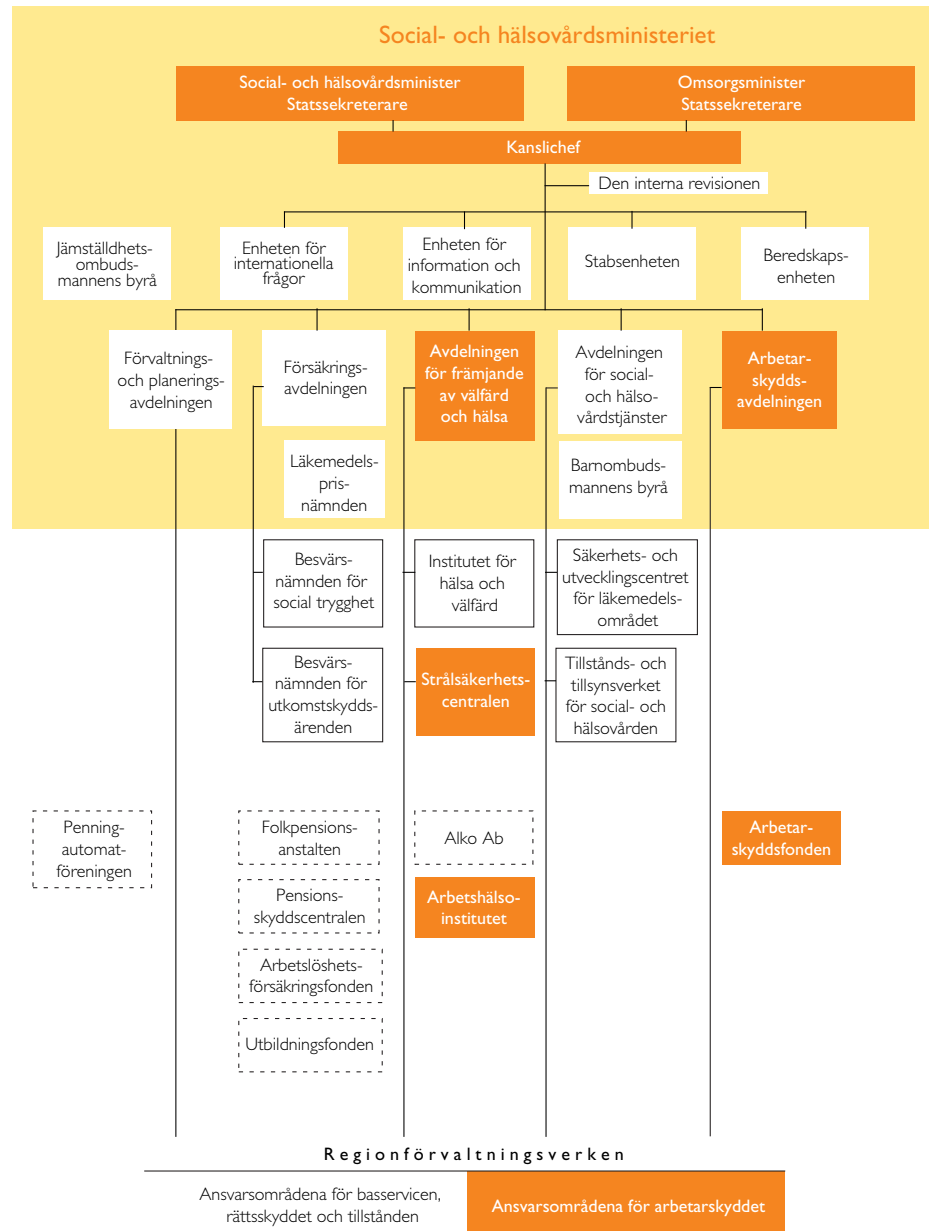
Källa: FPA

Figur 11. Förväntad pensioneringsålder för 25- och 50-åringar, 1996–2009.

Källa: Pensionsskyddscentralen

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET SAMT ÄMBETSVERK OCH INRÄTTNINGAR INOM DESS FÖRVALTNINGSOMRÅDE 2010

Finlands arbetsmarknad i ett nötskal

- Finland hade cirka 5,3 miljoner invånare år 2008. Den förväntade livslängden var 81,5 år för män och 87 år för kvinnor enligt prognosen för 2050.
- Bruttonationalprodukten var 184,7 miljarder euro år 2008, dvs. cirka 34 769 euro per person.
- Arbetskraften omfattade cirka 2,7 miljoner finländare år 2008, av vilka 2,5 miljoner var sysselsatta. Cirka 87 % var löntagare och cirka 3 % företagare med assisterande familjemedlemmar.
- Den sysselsatta arbetskraften bestod av 1 216 000 kvinnor och 1 315 000 män. Sysselsättningsgraden bland kvinnor och män i åldern 15–64 år var 67 %. I genomsnitt 338 000 personer var deltidsanställda år 2008, vilket motsvarar 13,3 % av den sysselsatta befolkningen. Över två tredjedelar av dessa var kvinnor.
- År 2008 arbetade i genomsnitt 74 % av den sysselsatta befolkningen inom den privata sektorn, 20 % inom kommunerna och samkommunerna samt 6 % för staten. Servicebranscherna, skogs- och teknologiindustrin utgjorde huvudsektorerna inom produktionen i Finland. Antalet arbetstagare inom olika branscher fördelade sig enligt följande: 815 000 inom offentliga och andra samhällliga och personliga tjänster, 644 000 inom industri och byggnadsverksamhet, 314 000 inom handelsbranschen, 367 000 inom finansiering, försäkring och affärliv, 174 000 inom transport, lagring och tele- och datakommunikation samt 115 000 inom lantbruk, viltushållning, skogsbruk och fiskeri.

- År 2008 utnyttjade 86 320 personer rehabiliteringstjänster; och i 66 % av fallen var den bakomliggande orsaken sjukdomar i rörelseorganen och mentala störningar. (Figur 10)
- Befolkningen i arbetsför ålder var åldersstigen. Hela 18 % av arbetskraften var över 55 år. Den förväntade pensioneringsåldern inom arbetspensionssystemet år 2008 var 59,4 år. (Figur 11)
- Det fanns 320 952 företag i Finland. De bestod till 99,7 % av små och medelstora företag, av vilka 93 procentenheter var företag med mindre än 10 anställda, huvudsakligen mindre än 2 anställda.

(Källa: Statistikcentralen 2009, Arbets- och näringsministeriets sysselsättningsberättelse 2008, Undersökning om arbetsförhållanden 2008 och Översikt över företagsamheten 2009)